

Ναυπάκτου Ιερόθεος: Ο φόβος του θανάτου και η υπέρβασή του

/ Γνώμες

Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἀγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Δημοσιεύθηκε στό «Περιοδικό» τοῦ «Ἐθνικοῦ Κήρυκα» τῆς Νέας Ὑόρκης Σάββατο 22-Κυριακή 23 Ἰανουαρίου 2022.

Ὁ πόνος καί ὁ θάνατος εἶναι μεγάλα ὑπαρξιακά θέματα, τά ὁποῖα ἀπασχολοῦν ὅλους τούς ἀνθρώπους, ἰδιαίτερα τούς νέους. Τά ἐρωτήματα γιά τό τί εἶναι ἡ ζωή καί τί εἶναι θάνατος, ποιό εἶναι τό νόημα τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου εἶναι πάντοτε ἐπίκαιρα. Ὁ Γερμανός φιλόσοφος Χάϊντεγκερ ἔχει ὑπογραμμίσει ὅτι τό ἐρώτημα «γιατί νά ὑπάρχουν τά ὄντα καί ὄχι τό τίποτα», εἶναι τό κεντρικό ἐρώτημα τῆς κλασικῆς μεταφυσικῆς.

Στήν συνέχεια θά παρουσιάσω, μέ μεγάλη συντομία, μερικές σκέψεις μου γύρω ἀπό τό σοβαρό αὐτό θέμα.

1. Ὁ θάνατος ἀποτέλεσμα καί πρόξενος τῆς ἁμαρτίας

Στήν διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας φαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος δέν δημιουργήθηκε ἀπό τόν Θεό γιά νά πεθαίνει, ἀλλά ὁ θάνατος εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἁμαρτίας τῶν

Πρωτοπλάστων. Τό βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πού λέγεται «Γένεση» περιγράφει τά γεγονότα πού προκάλεσαν τόν θάνατο τοῦ ἀνθρώπου.

Τό γεγονός εἶναι ὅτι ὁ θάνατος εἰσῆλθε στήν ὑπαρξη τοῦ ἀνθρώπου, ὅχι ὡς τιμωρία τοῦ Θεοῦ, ὅπως διδάσκει ἡ δυτική θεολογία, ἀλλ' ὡς ἐπιλογή τοῦ ἀνθρώπου νά ζήσει μακριά ἀπό τόν Θεό. Ὁ δέ Θεός δέν δημιούργησε τόν θάνατο, ἀλλά ἐπέτρεψε τήν εἰσβολή του στόν ἄνθρωπο, ὡς ἕνα θηρίο, ἀπό μεγάλη φιλανθρωπία, γιά νά μή μείνῃ τό κακό ἀθάνατο. Στήν συνέχεια μέ τήν ἐνανθρώπησή Του ὁ Χριστός προσέλαβε ἐκουσίως θνητό καί παθητό σῶμα, ἄκρως ὅμως καθαρό, προκειμένου νά νικήσῃ τόν θάνατο καί νά γίνῃ τό φάρμακο τῆς ἀθανασίας.

Ἡ κληρονόμηση τοῦ θανάτου δέν εἶναι, ὅπως ὑποστήριζε ὁ ἱερός Αὐγουστῖνος, κληρονόμηση τῆς ἐνοχῆς τῶν Προπατόρων, ἀλλά κληρονόμηση τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἁμαρτίας, πού εἶναι, ἡ φθαρτότητα, ἡ θνητότητα καί ἡ παθητότητα. Πράγματι, κατὰ τήν διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων, οἱ λεγόμενοι δερμάτινοι χιτῶνες μέ τούς ὁποίους ἐνδύθηκε ὁ ἄνθρωπος, μέ τήν οἰκονομία τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ φθαρτότητα, ἡ θνητότητα καί ἡ παθητότητα πού ἐκφράζονται μέ τήν σύλληψη, τήν κυοφορία, τήν γέννηση, τόν θηλασμό, τήν μεταποίηση τῆς τροφῆς, τίς ἀσθένειες καί τελικά τόν θάνατο.

Σήμερα ἡ μοριακή βιολογία κάνει λόγο γιά τό θέμα τῆς βιολογικῆς κληρονομίσεως τοῦ θανάτου. Μέσα στά κύτταρα τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχουν καί τά γονίδια τῶν ἀσθενειῶν καί τῆς γηράνσεως, τά ὁποῖα κληρονομοῦμε ἀπό τούς γονεῖς μας. Τό λεγόμενο μιτοχονδριακό DNA, ἐκτός ἀπό τήν ζωτική ἐνέργεια πού παρέχει στά κύτταρα, συγχρόνως θεωρεῖται ὅτι εἶναι ὑπεύθυνο γιά τήν γήρανση· ἔτσι, ὁ θάνατος κληρονομεῖται ἀπό γενιά σέ γενιά. Αὐτό δείχνει ὅτι ἀπό τήν ὥρα πού γονιμοποιήθηκε τό ὠάριο ὑπάρχουν μέσα μας τά γονίδια τῆς γηράνσεως, δηλαδή τά γονίδια τοῦ θανάτου.

Έπειτα, μέσα στο σώμα μας πάντοτε υπάρχουν δυνάμεις της ζωής, αλλά και δυνάμεις του θανάτου και μάλιστα συνδέεται στενά η ζωή με τον θάνατο. Τα κύτταρα του οργανισμού μας, εκτός από τα κεντρικά νευροκύτταρα, πεθαίνουν στους περισσότερους ιστούς και δημιουργούνται νέα και σέ αυτήν την διαδικασία οφείλεται η παράταση της ζωής. Ο θάνατος των κυττάρων διακρίνεται σε δύο κατηγορίες: η πρώτη είναι ο προγραμματισμένος θάνατος που είναι μία φυσιολογική διαδικασία, κατά την οποία αυτοκτονούν τα κύτταρα, η λεγόμενη «απόπτωση», και η δεύτερη είναι ο μή φυσιολογικός θάνατος, που λέγεται «νέκρωση». Βλέπουμε, λοιπόν, ότι από την αρχή της συλλήψεώς μας «κουβαλάμε» σέ όλη μας την ζωή τον θάνατο ως ένα παράξενο βιολογικά, αλλά και υπαρξιακό φορτίο.

Από πλευράς θεολογικής ο θάνατος δεν είναι μόνον αποτέλεσμα της αμαρτίας, αλλά και δημιουργεί και τροφοδοτεί τα πάθη. Αυτό έχει την εξής εξήγηση: Ο άνθρωπος αισθάνεται ότι αργά ή γρήγορα θα έλθουν ασθένειες, οι οποίες θα τον οδηγήσουν στον θάνατο, γι' αυτό και δημιουργείται μία αυτοάμυνα μέσα του ως προσπάθεια αντιμετώπισης αυτού του φαινομένου. Έπειδή ο άνθρωπος φοβάται ότι η ζωή κάποτε θα γίνει χωρίς νόημα, γι' αυτό και προσπαθεί να την κατοχυρώσει. Αυτό έχει ως συνέπεια να αναζητά ασφάλεια και ευδαιμονία στα πλούτη, στην δόξα και τις σωματικές απολαύσεις, προσπαθεί να αποκτήσει περιουσία για να αντιμετωπίσει το άγνωστο μέλλον. Ακόμη προσπαθεί να ικανοποιήσει τις ήδονές του, για να αντιμετωπίσει την όδυνή του πόνου και του θανάτου.

Η προσπάθεια του ανθρώπου να ασφαλισθῇ για τις ένδεχόμενες δοκιμασίες της ζωής του, ή συγκέντρωση πλούτου, ή κοινωνική κατοχύρωση, τα συντάξιμα χρόνια κλπ. είναι αποτελέσματα του φόβου που προκαλούν οι αρρώστιες και ο θάνατος και όλα αυτά τροφοδοτούν τα πάθη της φιλοδοξίας, της φιληδονίας και της φιλαργυρίας.

Επομένως, ο θάνατος είναι αποτέλεσμα της αμαρτίας, αλλά στην συνέχεια ή φθαρτότητα και η θνητότητα αυξάνουν τό πάθος της φιλαυτίας, από τό οποίο προέρχονται ή φιλοδοξία, ή φιληδονία και ή φιλαργυρία.

2. Διαδοχικές κρίσεις θανάτου

Συνέπεια και συνέχεια του προηγούμενου είναι ότι ο άνθρωπος περνά διάφορες διαδοχικές κρίσεις στην ζωή του, τις οποίες μπορούμε να χαρακτηρίσουμε ως κρίσεις θανάτου.

Σύμφωνα με ψυχαναλυτικές αναλύσεις ο φόβος και τό άγχος του θανάτου

δημιουργοῦν διάφορα προβλήματα στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν μικρὴ του ἡλικία καί γι' αὐτὸ ὁ ἄνθρωπος περνᾷ κρίσεις.

Τὸ παιδί μέχρι τὴν ἡλικία τῶν 7-10 ἐτῶν βλέπει τὸν θάνατο ὡς κάτι τὸ προσωρινό, ὡς ἓνα ταξίδι, ὡς κάτι τὸ ὁποῖο ἀνατρέπεται. Γι' αὐτὸ, ὅταν πεθαίνει ὁ παππούς ἢ ἡ γιαγιά, τὸ παιδί μπορεῖ νὰ προτείνει στοὺς γονεῖς του νὰ βάλουν σόμπα στὸ μνημεῖο, κατὰ τοὺς χειμερινούς μῆνες, γιὰ νὰ μὴ κρυώνουν. Ὁ Ἑλβετὸς ψυχολόγος J. Piaget, ὕστερα ἀπὸ ἔρευνες, ἔχει καταλήξει στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ παιδί στὴν ἡλικία τῶν 7-10 ἐτῶν περνᾷ μιὰ κρίση, ἀφοῦ τότε διαπιστώνει ὅτι ὁ θάνατος εἶναι μὴ ἀναστρέψιμο γεγονός. Αὐτὸ ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα νὰ τὸ ἀπασχολῇ ὁ θάνατος καί νὰ ἀπευθύνῃ πολλές ἐρωτήσεις γύρω ἀπὸ αὐτόν.

Στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία ἀναπτύσσονται τὰ ὑπαρξιακά ἐρωτήματα σχετικὰ μὲ τὸ ποιό εἶναι τὸ νόημα καί ποιά εἶναι ἡ ἀξία τῆς ζωῆς. Στὴν ἡλικία αὕτῃ ὁ ἔφηβος προσπαθεῖ νὰ χαράξῃ τὴν πορεία του καί γι' αὐτὸ θέλει νὰ μάθῃ γιὰ τὸ νόημα τῆς ζωῆς σὲ σχέση μὲ τὸν θάνατο, τὸν ὁποῖο βλέπει γύρω του. Προσπαθεῖ νὰ βρῇ ἀπαντήσεις γιὰ τὸν πόλεμο, τίς κοινωνικὲς ἀκαταστασίες, τίς ἐρωτικὲς ἀπογοητεύσεις κλπ. Πολλὲς φορές αὐτὸ τὸν καταβάλλει. Οἱ συνεχεῖς ἐκρήξεις, ἡ ἀναρχία, ἡ ἐρωτικὴ ἀπογοήτευση, ἡ γεύση τῶν ναρκωτικῶν οὐσιῶν ἔχουν πάντοτε σχέση μὲ τὴν ὑπαρξιακὴ κρίση τοῦ θανάτου. Ἀκόμη δέ καί ἡ κοινωνικὴ ἀποκατάσταση τοῦ ἀνθρώπου συνδέεται μὲ αὐτὴν τὴν κρίση.

Στὴν συνέχεια ὁ ἄνθρωπος στὴν μέση ἡλικία περνᾷ πάλι μιὰ ἄλλη κρίση, πού ἔχει σχέση ἀφ' ἑνὸς μὲν μὲ τίς κοινωνικὲς ἐπιτυχίες, ἀφ' ἑτέρου δέ μὲ τίς ἀσθένειες, τὴν πτώση τῶν σωματικῶν δυνάμεων, τὴν ἀπογοήτευση ἀπὸ τὴν ζωὴ του. Κυρίως, βλέπει ὅτι ἔχει καταξιωθῇ κοινωνικά, ἀλλὰ στερεῖται νοήματος γιὰ τὴν ζωὴ.

Τέλος, ὑπάρχει καί ἡ κρίσιμη περίοδος τῆς σύνταξης, τῆς λεγομένης τρίτης ἡλικίας, ὅταν πιά ὁ ἄνθρωπος βλέπῃ νὰ ἔχουν περάσει τὰ χρόνια τῆς ζωῆς του καί ὁδεύῃ πρὸς τὸν θάνατο. Τότε ἐγείρονται ἀγωνιώδη ὑπαρξιακά ἐρωτήματα πού ἔχουν σχέση μὲ τὸ παρελθόν καί τὸ μέλλον.

Ὅλες αὐτές οἱ διαδοχικὲς κρίσεις ἔχουν ἓνα κοινὸ σημεῖο, κοινὸ θέμα πού εἶναι ὁ θάνατος καί στὴν πραγματικότητα εἶναι ὑπαρξιακὲς κρίσεις. Οἱ κρίσεις αὐτές ἔχουν σχέση μὲ τὸν φόβο τοῦ θανάτου, τὸν φόβο τῶν ἀσθενειῶν, τὴν γνώση ὅτι ἡ ζωὴ περνᾷ σύντομα, ὅτι μεγαλώνουμε γρήγορα, ὅτι θὰ καταστραφῇ ὁ κόσμος, καί καταλήγει πολλές φορές στὸ νὰ ἀπωθοῦμε τὸν θάνατο ἀπὸ τὴν ζωὴ μας καί νὰ μὴν ἐπιθυμοῦμε νὰ δοῦμε κάποιον ἄρρωστο ἢ νεκρό.

Ἐκτός ἀπὸ ὅλες αὐτές τίς ἐκδηλώσεις τοῦ φόβου ἐνώπιον τοῦ θανάτου, ὑπάρχουν καί πολλές ἄλλες περιπτώσεις, οἱ ὁποῖες δείχνουν αὐτὴν τὴν βίωση τοῦ θανάτου.

Γιά παράδειγμα οί γιορτές, οί επέτειοι, τά γενέθλια, έκτός από τήν χαρά, ἔχουν μέσα τους καί ἕνα αἶσθημα καταθλίψεως, γιατί σκεπτόμαστε τήν ἀπουσία ἀγαπητῶν ἀνθρώπων, καθώς ἐπίσης ὅτι τά χρόνια περνοῦν καί ὅτι πλησιάζουμε στό τέλος τῆς βιολογικῆς ζωῆς. Ἀκόμη καί, ὅταν πληροφορούμαστε τόν θάνατο ἐνός ἀνθρώπου, καταλαμβάνομαστε ἀπό λύπη, γιατί σκεπτόμαστε τόν δικό μας θάνατο.

Ἔτσι, ἡ γνώση τοῦ θανάτου εἶναι πράγματι ἕνα «ὑπαρξιακό φορτίο», τό ὁποῖο «κουβαλᾷμε» σέ ὅλη μας τήν ζωή. Αὐτό ὁδηγεῖ στό ἐρώτημα γιά τό ποιό εἶναι τό νόημα τῆς ζωῆς καί αὐτό χαρακτηρίζεται ὡς ὑπαρξιακή ἀγωνία. Συνήθως αὐτό συνδέεται καί μέ τόν φόβο τῆς ἀβεβαιότητος τοῦ μέλλοντος. Αὐτό πού εὐχόμαστε «καί τοῦ χρόνου» δείχνει ὅτι ὑφέρπει μέσα μας ἡ ἄποψη ὅτι ἴσως τοῦ χρόνου δέν θά ζοῦμε.

Γενικά, ὁ θάνατος εἶναι ἕνα παγκόσμιο φαινόμενο, πού ἀπασχολεῖ ὅλους τούς ἀνθρώπους καί, βεβαίως, τούς χαρακτηρίζει ἡ ἀγωνία τοῦ θανάτου. Ὄταν μελετήσουμε τόν πολιτισμό καί τήν ἀνθρώπινη ἱστορία, θά δοῦμε μιά «πείνα ἀθανатоποίησης». Ὁ ἄνθρωπος θέλει νά ζῇ αἰώνια. Αὐτό μαρτυροῦν τά μνημεῖα τῆς τέχνης καί ἄλλα δημιουργήματα πού εἶναι στήν πραγματικότητα ἀπόπειρες τοῦ ἀνθρώπου νά ξεπεράσῃ τό φράγμα τοῦ θανάτου. Ὁ ἀγώνας τοῦ ἀνθρώπου ἐναντίον τοῦ θανάτου εἶναι πολύπλευρος. Ὁ βιολογικός μηχανισμός τοῦ σώματος ἀμύνεται ἐναντίον τοῦ θανάτου, τό ἴδιο συμβαίνει καί μέ τούς ψυχολογικούς μηχανισμούς. Τό κίνητρο τῆς ἀνθρώπινης συμπεριφορᾶς δέν εἶναι ἀπλῶς ἡ ἐπιδίωξη τῆς ἡδονῆς, ἀλλά ἡ ἐπιβίωση τῆς ὑπαρξης.

Μέσα σέ αὐτήν τήν προοπτική ὁ δυτικός ἄνθρωπος προσπάθησε νά ἀπωθήσῃ αὐτό τό γεγονός τοῦ θανάτου ἀπό τήν ζωή του, ἀκόμη δέ καί τά νεκροταφεῖα τά κατασκευάζει ὡς πάρκα, ἀλλά τελικά αὐτό δημιουργεῖ μιά νεύρωση. Αὐτός εἶναι ὁ λόγος γιά τόν ὁποῖο στήν Ἀμερική εἰσάγεται καί στίς ἱατρικές Σχολές μιά ἰδιαίτερη ἐπιστήμη πού λέγεται θανατολογία, γιατί διαπιστώνεται ὅτι, ὅσο κανεῖς θυμᾶται καί ἀντιμετωπίζει τόν θάνατο καί ἐξοικειώνεται μέ αὐτόν, τόσο καί περισσότερο ἀπαλλάσσεται ἀπό ψυχολογικές καί νευρολογικές καταστάσεις.

Διαπιστώνεται ότι ή ζωή συνδέεται μέ τόν θάνατο, όπως ή ήμέρα μέ τήν νύκτα. Άν ή ήμέρα έχει αξία καί ή νύκτα έχει μιά μαγεία. Δέν μπορεί κανείς νά αποκλείση τόν θάνατο από τήν ζωή του. Ό Χάϊντεγκερ (Heidegger) καί ό Σάρτρ (Sartre) θεωρούσαν ότι ό θάνατος δίνει νόημα στήν ύπαρξη τοῦ ἀνθρώπου καί βοηθά στήν ολοκλήρωσή του. Μέ τήν μνήμη τοῦ θανάτου ό ἄνθρωπος εἶναι δημιουργικός. Άν ή βιολογική ζωή δέν εἶχε ὅρια, τότε ό ἄνθρωπος δέν θά ἀγωνιζόταν νά κατορθώση κάτι. Βέβαια, οἱ ἄθεοι ὑπαρξιστές θεωροῦν ότι μετά τόν θάνατο δέν ὑπάρχει τίποτε, ἀντίθετα οἱ Χριστιανοί πιστεύουμε στήν ζωή μετά τόν θάνατο.

3. Ἡ τραγική τριάδα

Ό Βίκτωρ Φρανκλ (Victor Frankl), ό όποῖος ἐκφράζει τήν τρίτη ψυχοθεραπευτική Σχολή τῆς Βιέννης, όμιλώντας γιά τίς ἀρχές τῆς λογοθεραπείας, κάνει λόγο γιά τήν τραγική τριάδα πού ἀπασχολεῖ τόν ἄνθρωπο καί εἶναι: ή ἐνοχή, ό πόνος καί ό θάνατος.

Κάνοντας λόγο γιά ἐνοχή, ἐννοεῖ τήν ἐνοχή, ή όποία θεολογικά λέγεται ἁμαρτία, ἀλλά καί τήν ὑπαρξιακή ἐνοχή πού εἶναι σύμφυτη μέ τήν ἀνθρώπινη ὕπαρξη, δηλαδή συνδέει τήν ἐνοχή μέ τήν ἀνυπαρξία νοήματος γιά τήν ζωή, καθώς καί μέ τό ὑπαρξιακό κενό. Στά κείμενά του συνδέεται στενά ή ἐνοχή μέ τά ὑπαρξιακά γεγονότα πού εἶναι ό πόνος καί ό θάνατος.

Άναφερόμενος στόν πόνο, ἐννοεῖ τόν γενικό πόνο πού αἰσθάνεται κανείς στήν ζωή του, σωματικό, ψυχικό καί ὑπαρξιακό καί κάνει λόγο γιά τό ότι ό ἄνθρωπος δέν πρέπει νά ἀγωνισθῇ γιά τήν ἀνάλυση καί τήν ἀποφυγή τοῦ πόνου, ἀλλά πρέπει νά εἶναι διατεθειμένος νά ὑποφέρη στήν ζωή του, μέ τήν προϋπόθεση ότι ό πόνος έχει νόημα ζωῆς. Μάλιστα τονίζει ότι, όταν ό ἄνθρωπος δέν μπορῇ νά ἀλλάξη τά γεγονότα τῆς ζωῆς του, τότε θά πρέπει νά ἀναλαμβάνη τήν εὐθύνη τοῦ πόνου του, νά τόν ἀποδέχεται, γιατί αὐτό θά δώση νόημα στήν ζωή του.

Στά κείμενά του γράφει ότι ή ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου δέν συνίσταται στήν ἀπελευθέρωσή του από τά δύσκολα καί τά τραγικά γεγονότα, ἀλλά στήν ἐλεύθερη στάση ἀπέναντι στίς δυσκολίες. Χαρακτηριστικά γράφει: «Οἱ ἀσθενεῖς ποτέ δέν ἀπελπίζονται πραγματικά, ἐξ αἰτίας τοῦ ἴδιου τοῦ πόνου. Ἀντίθετα, ή ἀπελπισία τους έχει τή ρίζα της σέ κάθε περίπτωση ἀμφιβολίας, ἐάν ό πόνος τους έχει νόημα. Ό ἄνθρωπος εἶναι ἔτοιμος καί πρόθυμος νά ἐπωμισθῇ κάθε πόνο μόλις μπορέσει νά βρῇ ἕνα νόημα σέ αὐτόν». Πάντως, ἕνα από τά μεγαλύτερα προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ότι οἱ ἄνθρωποι ἀναζητοῦν τήν εὐχαρίστηση καί ἀποφεύγουν τόν πόνο.

Ἐπί πλέον ό θάνατος, πού εἶναι τό τρίτο στοιχεῖο τῆς τραγικῆς τριάδος, εἶναι

αυτός που βασανίζει πραγματικά τον άνθρωπο. Δεν μπορεί κανείς να αποφύγει τον θάνατο, γιατί έχει προσωπικές εμπειρίες από την φθαρτότητα και την θνητότητα και από τον θάνατο που βλέπει γύρω του, και καταλαβαίνει ότι ο θάνατος δεν είναι αποκύημα της φαντασίας. Στην λογοθεραπεία του Frankl ένα από τα βασικά αξιώματά της είναι η προσωρινότητα του ανθρώπου επάνω στην γη. Ο άνθρωπος θα πρέπει να συμψιλωθεί με αυτό το γεγονός, γιατί τότε θα κάνει όρθη χρήση του χρόνου, θα αναπτύξει την δημιουργικότητά του και θα αποκτήσει νόημα ζωής.

Τα τρία αυτά υπαρξιακά γεγονότα, η λεγομένη τραγική τριάδα, ήτοι η ένοχή, ο πόνος και ο θάνατος, είναι δεδομένα και δεν μπορεί ο άνθρωπος να τα αποφύγει, γι' αυτό και πρέπει να τα αποδεχθεί. Η στάση, την οποία ο άνθρωπος τηρεί απέναντι σε αυτά, δείχνει κατά πόσον είναι πνευματικά ώριμος.

4. Η υπέρβαση του θανάτου

Απέναντι στις διαδοχικές κρίσεις θανάτου που περνάμε στην ζωή μας δεν ωφελούν οι διανοητικές θεωρίες, αλλά η πίστη την οποία έχουμε ως προς την ζωή και τον θάνατο και μάλιστα η πίστη στην νίκη του Χριστού επάνω στον θάνατο, την υπέρβαση του θανάτου από την παρούσα ζωή και την ανάσταση των σωμάτων κατά την Δευτέρα Παρουσία του Χριστού.

Κατά τον άγιο Ιγνάτιο τον Θεοφόρο (2ος αιώνας μ.Χ.), ο Χριστός είναι ο μόνος ιατρός και το φάρμακο της άθανασίας. Η κοινωνία του Σώματος και του Αίματος του Χριστού μεταδίδει σε όλο τον ψυχοσωματικό οργανισμό την ενέργεια της άθανάτου ζωής. Αυτή η άκτιστη Χάρη του Θεού εισέρχεται στην ψυχή και το σώμα και αγιάζει όλον τον άνθρωπο. Στην πραγματικότητα με την βρώση του Σώματος και την πόση του Αίματος του Χριστού γίνεται μία πνευματική μεταμόσχευση, γεμίζουμε από θεία ζωή. Έτσι δικαιολογούνται και τα λείψανα των αγίων της Εκκλησίας. Κανονικά τα κύτταρα του σώματος, με την έξοδο της ψυχής από αυτό, αποσυντίθενται. Όμως, στους θεουμένους αγίους η Χάρη του Θεού κάνει ανάσχεση σε αυτόν τον θάνατο των κυττάρων και γι' αυτό παρατηρείται το φαινόμενο της άφθαρσίας.

Ο Μέγας Άθανάσιος αναλύει διεξοδικά ότι δεν μπορούσε ο άνθρωπος να ελευθερωθεί από τον θάνατο με μόνη την διδασκαλία των Προφητών. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ο Χριστός προσέλαβε έκουσίως παθητό και θνητό σώμα για να νικήσει τον θάνατο.

Τό συμπέρασμα είναι ότι ο άνθρωπος στην ζωή του περνά διάφορες διαδοχικές κρίσεις θανάτου, που δημιουργούν πόνο, αλλά, όταν ζήσει μέσα στο αναστημένο Σώμα του Χριστού που είναι η Εκκλησία, μπορεί να περάσει και διαδοχικές εύλογες

υπέρβασης τοῦ θανάτου καί βίωσης τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ μέ τήν κάθαρση, τόν φωτισμό καί τήν θέωση, ἥ ἀκόμη ἀπό δοῦλος νά γίνη μισθωτός καί τελικά υἱός καί φίλος τοῦ Χριστοῦ.

Αὐτό τό βλέπουμε στούς ἁγίους, οἱ ὁποῖοι δέν φοβοῦνται τόν θάνατο, ἀλλά τόν ἐπιδιώκουν, τόν θεωροῦν φίλο καί τόν ἀναμένουν ὡς «ἐορταστικό γεγονός» (ἅγιος Σωφρόνιος Ἀθωνίτης), διότι θά τούς ὀδηγήσῃ στό οὐράνιο τμήμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ὅλη ἐκκλησιαστική ζωή δέν ἐξαντλεῖται στήν ἱκανοποίηση τῶν συναισθημάτων καί σέ ἕνα κοινωνικό ἔργο, ἀλλά στήν θεραπεία καί τήν υπέρβαση τῆς φθαρτότητας καί τῆς θνητότητας, τήν υπέρβαση τοῦ θανάτου, ὁ ὁποῖος θάνατος μᾶς βασανίζει ἀπό τήν ὥρα τῆς συλλήψεώς μας, καί αὐτό γίνεται μέ τήν ἀληθινή ἐκκλησιαστική ζωή.